

Sevgi İçerikli Siyaset

Sevgi, bulunduğu yeri güzelleştiren, hayata anlam katan ve varlığının idamesinde önemli olan bir duygu hâlidir. Hemen hiçbir canlının kendisine karşı koyamadığı, içten yakınlık duymayı barındıran sevgi hali, hayatın temel dokusudur. İnsan sosyal bir varlıktır. Bu yönüyle hukuk, siyaset, ahlak kişinin zahiri yönüyle ilgilendir. Sevgi her ne kadar içsel (dahili) bir hâl olsa da kendini çeşitli görünümde halinde dışa aksettirir. Bir anne ile bebeği, çeşitli zorluklar karşısında dayanışma halinde olanlar, aynı hedefe yönelmiş ve karakter olarak birbirine benzeyenler arasında bu durum yakinen müşahede edilir.

Allah'ın bir ismi Vedûd'dür. Sevgiyi yaratan, canlılar arasında onu dağıtan, yarattığı şeyleri sevimli kılan ve buna dair canlılarda eğilim oluşturan O'dur. İbn Sînâ gibi bazı düşünürler, mevcudatın varlığa gelişini, O'nun Kendi özüne olan aşkına bağlar. Bu yönüyle O, Kendi'ne âşık bir varlıktır. Mevcudât, O'ndan feyezân ettiği için, netice itibarıyla sevginin mahsulüdür. Varlığa gelen ve mevcudiyet kazanan her şey, şu halde O'nun Kendine olan aşkının yansımasıdır. Dolayısıyla sevimlilik, varlığın doğasında bulunmaktadır. Bunun bir yansıması olarak insan, başta kendini ('ben'ini) sever. Ardından içinde bulunduğu tabii ortamı, gelişimini sağlayan unsurları, yakınlarını sever hale gelir.

Sevgi, kişinin etrafına uyum sağlamasında önemli bir faktördür. Çünkü sevgi vasıtasıyla insan, ilgi duyduğu konulara eğilim, sempati duyar. İlgiler insanları çevreye bağlar ve böylece hayatın akışı kendine yön bulur. İnsanı fizikî olarak etkileyen hususlar, tabiata ve canlılar alemine özgüdür. Konu insan olunca, fertlerden oluşan toplum ile toplumu düzene koyan siyaset ve ahlak sistemi akla gelir. Bütün bunlar kişinin toplum içinde diğer fertlerle irtibatını sağlar.

Siyaset ve sevgi konusunda dikkate değer düşünceler beyan eden bilgelerimiz arasında İbn Miskeveyh'i (v. 1030) hayırla yâdetmemiz gerekir. Sevginin temelinde menfaat, haz-lezzet, hayır-iyilik gibi etmenleri gören filozof, bunlar içinde uzun ömürlü olan sevginin, sabit karakterli hayır temelli sevgi olduğuna işaret eder. İnsanın özünün ilahi olması itibarıyla onda en gerçekçi olarak ortaya çıkan sevgi ancak ilahi sevgi olabilir. Bu ise akıl gözüyle görülebilen ve karakter arınmasıyla kendini gösteren bir haldir. Sevginin lezzetlerle ilgisi olduğu açıktır. Ancak lezzetler, maddi (pasif) ve manevi (aktif) olarak ikiye ayrılır. Maddi lezzetlerin bir doyum noktası vardır ki, o eşik aşılmıca söz konusu lezzetler nefrete dönüşebilir. Demek ki, öfke ve istek yetisi temelli hissi/maddi lezzetler insan için ancak araç olabilir. Akli temelli manevi lezzetler ise daimidir. Bunun en ileri seviyesi, öteki âlemde Mevla'ya yakınlık halidir. Buradan hareketle filozof, maddi lezzete (zevk) dayalı sevginin çabuk oluşup çabuk çözüldüğü belirtir. Fayda temelli olan sevgi yavaş oluşur ve çabuk çözülür. Hayır temelli olanın ise oluşumu ve bozulumu zordur. İnsan aklının âlime (teorik) ve âmile (pratik) yönleri vardır. Âlime yönü bilgiye, âmile yönü ahlaka yöneliktir. Her ikisinde yetkinlik kazanan kişi saadete eder. Şu halde nefsin yetilerinden istek, öfke ve aklın her birinin kendine özgü yönelimi, haz ve elemi vardır ve bunlar, kişide bir şekilde sevgi veya nefreti meydana getirirler denilebilir.

Uzun yıllar bir bürokrat olarak Büveyhîlerin hizmetinde bulunmuş, kütüphaneci iken dönemin önemli ilim adamları ile muhtelif müzakereler yapmış olan İbn Miskeveyh, dünya tarihinin önde gelen (II. Hipokrat ünvanlı) bir tabibi ve filozofu olarak bilinir. Sevgi ve siyaset bahsinde filozof özetle şunları dile getirir: İnsanlar ihtiyaç gereği bir arada yaşarlar. Ancak onlardaki birlikteliği sağlayan şey, sevgidir. Sevgi çeşitleri içinde kalıcı olanı, ilahi temelli *hayır* üzere olanıdır. Bu tür sevgi sadece iyi insanlarda ortaya çıkar. Meseleyi toplum birlikteliğini sağlayan sevgi bahsine taşıdığımızda şunları ifade edebiliriz: Devlet idaresinde sevgi varsa, halk için iyilik gerçekleşir. Bunun da temelinde adaletin tesisi yatar. İlahi adalet, varlık düzeninde görülür. Tabii adalet, tabiat yasaları olarak karşımıza çıkar. Örfi adalet, hukuki yasalardır. İhtiyari adalet ise güzel ahlaktır. Güzel ahlakın ortaya çıkabilmesi için irade, akıl gibi unsurlar devrede olmalıdır. Demek ki, yönetici kişi/ler akıl ve irade temelli olarak güzele yönelen ve bunu ilahi sevgi şemsiyesi altında gerçekleştirmesi gereken kişilerdir. Zira hakiki (hayır temelli) sevgi, adalet erdeminden önce gelir. Çünkü sözü edilen sevginin olduğu yerde adalet, kendiliğinden tecelli eder. Zira adalet, sevginin olmadığı yerde aranır. Adalet, bölüştürür. Sevgi ise kaynaştırır. Bu açıdan sevgi, adaletin yapamadığını yapabilen bir (yumuşak) güçtür. Sevgi varsa hak alma, hak arama değil icabında kendi hakkını, payını başkasına verme (özverili olma) özelliği kendini gösterir.¹

Bu açıdan sevginin olmadığı yönetim biçimi, ancak adaletle yetinmek zorunda kalır. Adaletin tesisi zora girerse yönetim, zorbalığa dönüşebilir. Bu durumda halkın, yöneticiye olan gönül bağı ve bağlılığı (itaat, yasalara uyma) bir tür nefrete dönüşebilir. İnsanlarda şahsiyet kaybı (nifak) ortaya çıkar. Şayet bu durum ileri boyutta ise düzen, kaosa dönüşebilir. Demek ki, adalet, sevgiyi inşa ederken, sevgi yoksunluğu adaletin işleyişine zarar verebilir. Bu durum, aile, kişiler arası ilişkiler ve fert-devlet ilişkisi için geçerlidir. Bununla birlikte İbn Miskeveyh, çocukların, babanın aile içinde önemini anlamalarının uzun süreye yayıldığına dikkat çeker ve devlet yöneticisi ile yönetilen sınıf arasında da böyle bir psikolojik halin olduğuna işaret eder. Bunun yanında yöneticiye olan sevginin aşırılığı veya eksikliği de yöneten-yönetilen açısından sıkıntılıdır. Mühim olan, denge halidir.

...

Siyaset denilince gündelik hayatta aklımıza fert-devlet ilişkisi gelir. Halbuki kişinin kendini, ailesini idare etmesi de siyasetin bir konusu olarak anlaşılmıştır. Bu açıdan sevgi, kişinin kendini ve ailesini idare etmesi açısından incelenmeyi gerektirir. Kişinin kendi 'ben'ini sevmesi, varlığının idamesi için başta gelir. Her canlı, nefsinin ve neslinin devam ettirme tabiatına sahiptir. Fert planında nefsin idamesi için istek (şehve), öfke (gazap) ve akıl yetileri önemlidir. Aynı sevginin bir başka uzantısı, neslin devamını sağlama konusunda aile yapısında kendini gösterir. Demek ki, nefsin ve neslin devamında sevgi önemli bir faktördür. Devlet, fertlerin çeşitli biçimlerde gruplar oluşturmasının bütünleşmiş halidir. Devletin oluşumunda güvenlik, biyolojik, kültürel, dini pek çok faktör vardır ki, bütün bunların temelinde muhtelif sevgi unsurları kendini gösterir. Böylece kişi, aile ve devlet yapısının temelinde sevgi unsuru olduğu söylenebilir. Bu durum, ahlak ilminde merhametin bir tezahürü olarak görülür.

¹ Bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, İlhan Kutluer, "Aşk" maddesi, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 2; Hümeýra Karagözođlu, "Ahlak Düşüncesinde Siyaseti Aramak: İbn Miskeveyh'te Adalet Kavramının Siyasî Yansımaları", *Dîvân*, sayı 27, sf. 93-188.

Nitekim İslam düşüncesinde ahlak, “Yaratan’a saygı, yaratılmışlara şefkat (merhamet yüklü sevgi)” olarak tanımlanır.

Bu dünyada birçok şey, zıttıyla birlikte vardır. Sevgiye konu olan hususlar için de bu ilke geçerlidir. Kişinin kendi ‘ben’ine olan sevginin ifrat ve tefrit halleri olabileceği gibi aile ve devlet işleyişinde de benzer durum görülebilir. Şu halde asıl olan, sevgide itidali/dengeyi bulabilmektir. Kişisel sevginin ileri boyutu aşk iken onun zıttı, yersiz ve gereksiz nefret halidir.² Bu durum kişiler arasında olabileceği gibi kişi-nesne arasında da olabilir. Aile açısından konu, menfaatçilik ve ırk temelli kabilecilik olarak karşımıza çıkabilir. Devlet idaresinde ideoloji, ırkçılık gibi yapılar sözü edilen ifrat halinin yansımasıdır. Hemen hepsinin temelinde terbiye edilmemiş duygusal eğilimler vardır. Asıl olan, duyguların akılla terbiye (islah) edilmesidir. Sevgiyi meydana getiren unsurun, söz konusu denge hali olduğunu ifade edebiliriz.

² Aşk, maddi veya manevi varlıklara yönelik olabilir. Aşk, aklın normal işleyişine engel teşkil etmesi itibarıyla bazı filozoflar tarafından olumsuz görülmüştür. (Bkz. Ebu Bekir er-Râzî, *Ruh Sağlığı (et-Tıbbu’r-Rûhanî)*, çev. H. Karaman, İstanbul 2004, İz Yay., sf. 75-85. Bununla birlikte tasavvuf ehli açısından aşk, beşeri (mecazi) ve ilahi (hakiki) olması yönleriyle Leyla’dan Mevlâ’ya ulaştırıcı biçimiyle olumlu karşılanmıştır.